

Šezdeset godina od pojave prve primarne publikacije iz dječje stomatologije u Hrvatskoj

Ilija Škrinjarčić

Zavod za dječju
i preventivnu stomatologiju,
Stomatološki fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Sixty Years After Appearance of the First Primary Publication in the Field of Children's Dentistry in Croatia

Sažetak

U radu je dan kratak pregled razvoja dječje i preventivne stomatologije u Hrvatskoj. Posebna pažnja posvećena je pojavi prve publikacije u časopisu iz dječje stomatologije u nas. Članak pod naslovom »Njega zuba školske mladeži«, autora dr. Oskara Šterna, pojavio se 1932. godine. U članku se raspravlja potreba preventivnih mjera, rane sanacije zuba u djece, te osnivanja školskih zubnih ambulanti. Prikazani rad dr. Šterna prva je publikacija u Hrvatskoj iz domene dječje i preventivne stomatologije, objavljena prije 60 godina. To je također bila prva publikacija u našoj zemlji koja je sadržavala rezultate epidemiološkog istraživanja dentalnog statusa u školske djece, na temelju kojih se moglo planirati liječenje zuba i broj potrebnih zubnih liječnika za liječenje zuba u populaciji djece.

Ključne riječi: dječja stomatologija, publikacija, povijest

Acta Stomatol. Croat.
1992; 26: 227-230

POVIJESNI
OSVRT

Primljeno: 1. rujna 1992.

Uvod

Dječja i preventivna stomatologija pojavila se u nas kao samostalna stomatološka disciplina relativno kasno. Do toga dolazi tek 30. rujna 1961. godine osnivanjem Zavoda za dječju i preventivnu stomatologiju Stomatološkog odjela Medicinskog fakulteta u Zagrebu (1, 2). U ranijem razdoblju pojavljuju se pojedinačne publikacije u kojima se obrađuju pojedini segmenti iz domene dječje stomatologije, a njihova je zadaća prvenstveno zdravstveno-edukacijske naravi (3, 4, 5). Tu posebna zasluga pripada

dr. Martinu Wolffu koji se smatra začetnikom školske zubne njege u Hrvatskoj (3, 6). U sadržajnom pogledu za dječju stomatologiju najznačajnija je pojava knjižice dr. E. Spitzera »Zubi i njihova njega« koja je tiskana 1902. godine u Varaždinu (3, 5).

Međutim, prva primarna stručna publikacija u stručnom časopisu iz područja dječje stomatologije pojavila se u nas tek 1932. godine. Te je godine dr. Oskar Štern objavio članak pod naslovom »Njega zuba školske mladeži« koji je tiskan u Glasniku centralnog higijenskog zavoda, knjiga XIII., svezak 1-3, str. 66-78., 1932.

Cilj ovoga članka je osvrst upravo na tu publikaciju i njeno značenje za razvoj dječje stomatologije i zdravstvene skrbi o zdravlju usta i zubi školske mladeži u Hrvatskoj.

U uvodnom dijelu članka autor raspravlja o potrebi preventivnog rada u domeni zaštite zdravlja zubi i usta u školske mladeži. Naglašava se da preventivni rad na tom području u nas započinje 1924. godine kad se u svakoj školskoj poliklinici osniva i zubno odjeljenje sa zadaćom poučavanja o ispravnoj njezi zuba. Tu se posebno ukazuje na rad Kirchnera koji je u Njemačkoj formulirao potrebu sanacije zuba u školske djece i osnivanje školskih zubnih ambulanti. U podnaslovu uvodnog dijela članka »Mliječno zubalo« iznose se podaci o nicanju mliječnih zuba te potrebi provođenja higijene usta u djeteta odmah čim zubi počnu nicati. Autor o tome kaže: »Do treće godine obavlja se to tako da se djetetu sa vatom koja se omota na prst ili drvce, očiste dobro zubi i usta poslije svakog jela. Vatu treba umočiti u 1–2% otopinu borne vode ili 0,6%-tnu otopinu kuhinjske soli.« Posebno se naglašava da »najveću pažnju treba polagati na redoviti zubarski pregled«, jer ako se pregledi provode dva puta godišnje uz sanaciju zuba neće doći do dubokih karijesa, pulpitisa i gangrena mliječnih zuba (7). Štern dalje nastavlja: »Dijete će sačuvati zube dok ne ispune svoju fiziološku zadaću i ispadanjem naprave mjesta trajnim zubima.«

Štern (7) ukazuje na nezadovoljavajuće stanje zaštite zubi djece u Zagrebu u to vrijeme jer »Zagreb uopće nema javnog zubarskog ambulatorija, a za djecu osnovnih škola, njih 12.000 svega jedan sa dva liječnika.«

U podnaslovu o trajnim zubima autor ističe prikladnost osnovnih škola za zdravstveno prosvjećivanje, stjecanje higijenskih navika djece te za epidemiološko praćenje stanja zubi školske mladeži. U usporednoj tablici prikazani su podaci Šterna o stanju zubi školske djece osnovnih škola u Petrinji 1928. godine. Od 544 pregledane djece, karijes je nađen u njih 88%, a broj karijesom zahvaćenih zuba bio je 15%. Analizom podataka za djecu učiteljske škole u Petrinji za 1928. god. Štern je među 125 učenika našao 21 bez karijesa ili 17%. Godine 1929. bez karijesa je bilo 15% učenika. Broj karijesnih zuba za 1928. godinu iznosio je 13%, a za 1929. godinu 14%.

Autor ukazuje na potrebu osnivanja poliklinika za sanaciju zuba u školske djece i dalje isti-

če da kod nas u Zagrebu postoje samo dvije ovakve zubne poliklinike; gradska za osnovne škole i državna za srednje škole. Štern (7) daje kratak pregled osnivanja školskih zubnih ambulanti u svijetu i u nas. Prva školska zubna ambulanta u Njemačkoj osnovana je 1902. godine u Strassburgu, a 1910. u Njemačkoj je bio već 331 školski zubar. Prva zubna ambulanta za školsku mladež u Zagrebu osnovana je 1924. godine, a vodila ju je dr. Ristović pri državnoj školskoj poliklinici.

Središnji dio članka odnosi se na koncept sustavnih sanacija zuba u školske djece što ga je 1919. godine u Bonnu razradio njemački prof. dr. Kantorovicz. Taj se koncept temelji na postavci da je bolesti zuba moguće svesti na razinu kao u pučanstva što od mladosti njeguje i liječi svoje zube. Za ostvarenje toga koncepta nužno je provoditi *plansku i sustavnu sanaciju* zuba i obuhvatiti svu mladež u dobi kad zubi niču. To je posebno prikladno za trajne zube koji niču za vrijeme polaska *osnovne škole*. Redovite preglede treba obavljati barem dva puta godišnje počevši od prvoga razreda, a karijesne zube odmah sanirati. Dalje djecu treba pratiti i pregledavati po dva puta godišnje nakon završene sanacije zuba, a novootkrivene karijese odmah sanirati.

Štern navodi svoje rezultate o stanju zuba učenika učiteljske škole u Petrinji 1930. godine. Od 194 učenika, samo su 62 imala sanirane zube ili njih 30%. Te je godine u osnovnim školama u Petrinji u prvim razredima svako dijete u prosjeku trebalo jedan ispun. Godine 1929. u Petrinji je od 800 učenika bilo potrebno liječenje zuba u njih 750, a bilo je provedeno kod 250 učenika (ukupno 1000 ispuna; 4 ispuna po osobi). Sanacijom je bilo obuhvaćeno samo 25% učenika.

Po Šternovu mišljenju moguće je primijeniti sustav prof. Kantorovicza i u nas. »Gradovi iznad 20.000 stanovnika trebali bi da osnuju zubarske ambulante za djecu osnovnih škola i namjestiti školskog zubara« (7). U gradovima ispod 20.000 stanovnika, kao što je Petrinja, obavljalo bi se sistematsko liječenje djece osnovnih škola u srednjoškolskim poliklinikama. U gradovima iznad 20.000 stanovnika ostala bi zubna odjeljenja školskih poliklinika isključivo za mladež srednjih škola. Tu bi na svakih 800 učenika trebao jedan zubar s pet sati rada na dan. Štern u članku daje i primjerke posebnih obrazaca za sistematske preglede, odnosno za

evidentiranje sanacije i praćenje stanja zubi u školske djece.

Značenje prikazanog rada za razvoj zdravstvene skrbi o zdravlju zubi djece u nas leži u tome što je to prvi stručni rad o potrebi preventivnog djelovanja putem zdravstvenog prosvjetovanja i održavanja higijene usta i zuba u školske djece. Prvi put u Hrvatskoj uvedeni su sistematski pregledi i sustavna sanacija zuba školske djece u Petrinji po koncepciji prof. Kantorovicza. Posebno se ističe prikladnost i značenje saniranja zubi od početka osnovnog školovanja te redoviti sistematski pregledi školske djece dvaput godišnje uz istodobnu sanaciju novootkrivenih karijesa.

Prikazani rad dr. Šterna prva je publikacija u nas iz područja dječje i preventivne stomatologije u kojoj je prije šezdeset godina prikazana koncepcija za očuvanje i unapređenje dental-

nog zdravlja u školske djece, koja se i danas može smatrati ispravnom i aktualnom. Publikacija je vrijedna i stoga što su u njoj prikazani podaci prvih sistematskih pregleda i sanacije zuba u djece osnovnih škola u Hrvatskoj. U radu su uz prevalenciju karijesa i stupanj sanacije školske mladeži u Petrinji usporedno prikazani analogni podaci za neke zemlje Europe i Amerike. Tim radom Štern je prvi u nas uveo sustavne preglede zuba školske djece i njihovu ranu sanaciju uz daljnje redovito praćenje i kontrolne preglede djece. Zaključno treba istaknuti da je to i prva publikacija u nas u kojoj se iznose rezultati epidemioloških istraživanja stanja zubi školske djece na temelju koje se planira liječenje i potreba za zubnim liječnicima u tretmanu zuba i usta u djece. Posebnu vrijednost radu daje i kratak povijesni pregled razvoja zdravstvene skrbi za zube djece u svijetu i u nas.

SIXTY YEARS AFTER APPEARANCE OF THE FIRST PRIMARY PUBLICATION IN THE FIELD OF CHILDREN'S DENTISTRY IN CROATIA

Summary

A concise review of the development of children's and preventive dentistry in Croatia is given in the present work. Particular attention is paid to the first publication in the field of children's dentistry in Croatia. The article entitled »The dental care in school children« by dr. Oskar Stern appeared in 1932. The need for preventive measures, early dental treatment in children and establishment of school dental offices are discussed in the article. Dr. Stern's work was the first publication in Croatia in the field of child and preventive dentistry, published sixty years ago. It also was the first publication in our country presenting results of an epidemiological survey of dental status in school children, which could serve as a basis for planning dental treatment and to assess the number of dentists required for such a treatment of the children's population.

Key words: pediatric dentistry, publications, history

Adresa za korespondenciju:
Address for correspondence:

Dr. Ilija Škrinjarić
Stomatološki fakultet
41000 Zagreb
Gundulićeva 5

Literatura i izvori

1. Zapisnik I. redovite sjednice Fakultetskog vijeća, održane 30. rujna 1961. godine. Medicinski fakultet – Tajništvo; broj: 01–16/8–1961. (U: Arhiv Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Šalata 2)
2. Osobni dosje: Prof. dr. Oskar Štern. Dokumenti o kretanju u službi, izboru u stručna i znanstveno-nastavna zvanja s popisom objavljenih publikacija, članstvom u znanstvenim i stručnim udruženjima. (U: Arhiv Stomatološkog fakulteta u Zagrebu, Petrinjska 34).
3. LAPTER V, WEBER D. Prilog povijesti stomatologije Varaždina. U: Varaždinski zbornik. Varaždin: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1983: 429–436.
4. SPITZER E. Zubi i njihova njega. Varaždin: Tisak J.B. Stiflera, 1902.
5. RADO E. Zubi. Zagreb: Tiskara A. Scholz, 1900.
6. Dr. Martin Wolff. Folia stomatologica 1939; 8:159.
7. ŠTERN O. Njega zuba školske mladeži. Glasnik centralnog higijenskog zavoda, Beograd 1932; 13 (1–3):66–78.